

‘Ik weet, mijn redder leeft’

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing: Job 19, 23-27a

Schriftlezing: Filippenzen 3, 8d-11

Schriftlezing Evangelie: Marcus 12, 18-27

Inleiding

Als het in de bijbel gaat over de opstanding en eeuwig leven worden wij opgeroepen niet tot het speculeren over dingen die wij niet weten, maar tot Godsvertrouwen. Ieder die leeft weet één ding zeker, dat is eens te zullen sterven. Maar in het geloof is dit besef niet bedoeld een verlamme schaduw te werpen. Integendeel, de kwaliteit van het leven licht op in het perspectief van Gods altijd weer komende koninkrijk.

Thema: ‘Ik weet, mijn redder leeft’

Gemeente van Christus,

als het in de bijbel gaat over de opstanding en eeuwig leven worden wij niet opgeroepen tot het speculeren over dingen die wij niet kunnen weten met ons verstand. Waar wij toe worden opgeroepen is Godsvertrouwen. Ieder die leeft weet één ding zeker, dat is eens te zullen sterven. Maar het zou een vergissing zijn wanneer je je daarom zou gaan vastklampen aan het leven, koste wat het kost. Die neiging bestaat. En dan maakt het in onze tijd niet eens zoveel uit of je gelovig bent of niet. De eer van mensen, populariteit, rijkdom, een succesvolle carrière, het najagen van een overdraagbare erfenis letterlijk of figuurlijk. Natuurlijk, we willen allemaal graag wat overdragen of nalaten, het liefst fijne herinneringen voor de nabestaanden... ‘Wie schrijft die blijft...’ klinkt het spreekwoord. Tegelijk weten we allemaal dat we eens vergeten zullen zijn, allemaal. Er komt een moment dat niemand zich ons herinnert, alleen al omdat ook degenen van wie we nu hopen dat ze ons niet zullen vergeten, zelf sterfelijke mensen zijn die het net zo als ons zal vergaan wanneer zij zullen sterven op hun beurt. Maar in het geloof is dit besef niet bedoeld een verlamme schaduw te werpen. Integendeel, de kwaliteit van het leven licht op in het perspectief van Gods altijd weer komende koninkrijk. Daar gaat het, denk ik, ten diepste over als Job spreekt: ‘Ik weet, mijn redder leeft.’

Het boek Job behoort tot de wijsheidsliteratuur van Israël. Het is niet een boek waarin een historisch waar gebeurd verhaal van een concreet mens staat opgetekend. Het begint als een sprookje ‘Er was eens een man die Job heette.’¹ Deze Job zelf wenst in het stukje dat we hoorden om een vastleggen voor het nageslacht van zijn woorden zijn woorden in een

inscriptie. Maar zo is het niet gegaan. Toch is het een verhaal met een bijna tijdloze zeggingskracht, ook vandaag nog razend actueel. Het verhaal van Job gaat niet over één mens ooit heel lang geleden. Het gaat over iedere mens in de wisselvalligheden van de tijden. Job is een rechtvaardig mens. Hij zelf had het goed, heel goed. Maar hij leefde, zo vertelt het verhaal niet alleen voor zichzelf. Hij zag om naar anderen. Hij vergat de tallozen die het moeilijk hadden niet. Dat waren in zijn tijd weduwen, gehandicapten en armen.² Deze Job was een van Godswege gezegend mens. Maar waarin bestond die zegen? Het gemakkelijke antwoord is: Job had alles wat zijn hart begeerde. Hij was de Bill Gates, de rijkste man van zijn tijd. Job wordt in de raamvertelling, dat zijn de eerste en laatste hoofdstukken, waardoor het filosofische gedeelte van het boek als een verzameling wijsheidsgedichten wordt ingelijst, gepresenteerd als een steenrijke man met een groot gezin. In de theologie van het moderne *prosperity gospel*, letterlijk het welvaartsevangelie, dat vele aanhangers heeft in de Verenigde Staten en in Zuid-Korea, is je zichtbare rijkdom een tastbaar teken dat God je zegent. Het woord ‘prosperity gospel’ kenden ze in de Oudheid nog niet, maar de gedachte die erachter zit wel degelijk. De vraag die het hele boek Job bijeen houdt is: Wat betekent het werkelijk om een door God gezegend mens te zijn? Plotseling is immers alles anders. Die steenrijke Job wordt van de ene op de andere dag door rampen getroffen. Hij blijkt met al zijn rijkdom nog steeds een kwetsbaar mens te zijn. De ene na de andere ‘Jobstijding’ volgt.³ Alles weg, iedereen dood of weg. Plotseling zit Job in het stof. Zo kan dat gaan in onze grillige werkelijkheid. En waar is dan God?

In het boek Job wordt het probleem van het lijden van de rechtvaardige aan de orde gesteld, de mens die oprecht heeft geleefd naar Gods bedoelingen. Job was een gezegend mens. Hij had niets verkeerd gedaan en toch moet hij lijden. De mensen hebben daar een mening over. De vrienden van Job representeren de anderen. De andere mensen om Job heen die, om hun wereldbeeld kloppend te krijgen gaan redeneren. Zij geven stem aan onze altijd tekortschietende verklaringen. Zo gaan zij domme dingen zeggen, een groot gevaar voor mensen die het op het beslissende moment niet kunnen uithouden in zwijgen en luisteren.⁴ De ellende van Job kan door hen alleen

verklaard worden als een straf van God. Job moet in het geheim, zonder dat de mensen het zagen, wel iets ergs hebben gedaan. Niemand is immers volmaakt. Job ontvangt in hun ogen zijn terechte straf. Dat moet wel... Anders staan zij met lege handen en hun mond vol tanden. Ik weet niet hoe het u vergaat. Maar ik val liever stil en probeer te leven met losse einden van levensdraden, dan dat ik doe alsof ik begrijp waarom een ander iets overkomt. Er is een tragisch aspect aan het leven. Er zijn dingen die zonder duidelijke redenen gebeuren. Doen alsof je het wel weet kan wreed zijn.

Tegen de logica als die van zijn zogenaamde vrienden die willen verklaren waarom alles Job uit handen is geslagen, heeft de door onheil getroffen Job geen verweer. Zijn enige en laatste weerwoord is een zich vastklampen aan God zelf als zijn laatste hoop, zijn levende redder. Zijn vrouw, die Job in zijn ellende verliet, raadde Job aan nu ook God maar vaarwel te zeggen. Maar er is geen haar op het hoofd van Job die daaraan denkt. God is zijn laatste houvast in een onberekenbare wereld.⁵ Anderen mogen dat een strohalm vinden. Het is een kostbare strohalm die hij koestert als was hij van goud.

Er is geen enkel ander stukje in het boek Job dat zo verschillend is uitgelegd als het antwoord van Job dat we gelezen hebben.⁶

Ik weet: mijn redder leeft,
en hij zal ten slotte hier op aarde ingrijpen.
Hoezeer mijn huid ook is geschonden,
toch zal ik in dit lichaam God
aanschouwen.⁷

Verwacht Job een ingrijpen van God nog tijdens zijn leven of pas na zijn dood? Misschien bent u groot geworden met de klassieke christelijke uitleg dat Job uit de dood door God zou worden opgewekt om daarna zijn rechtvaardiging van Godswege te beleven. Dan is er voor dit leven weliswaar geen hoop meer voor Job, maar wel voor een *ander* leven, een leven na de dood. Die uitleg gaat terug op een oude christelijke traditie die reeds in de vroege kerk ontstond.⁸ De redder waarvan Job zegt dat hij weet dat deze leeft, ook wel met 'Verlosser' vertaald, is in die uitleg Jezus Christus. Het in het vlees aanschouwen van God werd op de lichamelijke opstanding van de gelovige betrokken. Deze uitleg kwam tot ons via de hervormer Maarten Luther.⁹

Echter binnen het joodse boek Job zelf staat deze uitleg op gespannen voet met allerlei andere plaatsen, bijvoorbeeld:

Zoals wolken verwaaien en verdwijnen,

zo daalt de mens voorgoed af in het
dodenrijk.¹⁰

Het gaat in het boek Job over God ervaren *tijdens* het leven op aarde waarop wij leven als in stof, dat wil zeggen materie. Het gaat niet over het zien van God pas na de dood.¹¹ De redder die leeft is in het perspectief van het boek Job, dat eeuwen vóór Christus werd geschreven, niet Christus. De Verlosser is in de wijsheid van het oude Jodendom God zelf. Job verlangt naar het ingrijpen van deze God nog tijdens zijn leven op aarde. Hij hoopt dat God zelf zal doen, wat Job niet kan, namelijk de onschuld van Job zal aantonen tegenover de andere mensen, die daarin een oordeel over hun liefdeloos oordeel zullen ontvangen. Een dergelijke rechtvaardiging van Godswege te ervaren is voor hem belangrijker dan het achterlaten na zijn dood van een duurzame inscriptie met in steen uitgehakte letters die met lood zijn volgegoten, alsof het een mooie grafsteen is met een prachtig getuigenis.

Ik word door de houding van deze Job aan het denken gezet. Wij dwingen het leven na de dood niet af, ook niet met een intens geloof. Nog minder worden wij in de bijbel opgeroepen om daarover te gaan speculeren. Een eenvoudig vertrouwen dat ons leven ten slotte in Gods hand is, dat is genoeg. Er is een Godsgeheim van leven en dood. Er wordt een koninkrijk gebouwd van vrede en recht waarin God alles in allen zal zijn.¹² In dat Godsrijk is tussen levenden en doden geen scheidingswand. Het leven van allen is van onmetelijke betekenis in de ogen van de Schepper, die zag dat het goed was.¹³ Dat kun je geloven. Dat mag je in alle eenvoud aannemen. In dat geloof mag je iemand die gestorven is toevertrouwen aan Gods eeuwige barmhartigheid. Maar dat beredeneer je niet, laat staan dat iets daarvan zich zou laten bewijzen. Te verdienen valt er helemaal niets. Het is Jezus Christus die ons voorgaat in dit geheimenis. Juist omdat niemand het weet, is het een diep gedeeld verlangen meer dan iets dat ergens vaststaat of kan worden uitgelegd.

Het was niet vreemd dat de Sadduceeën in de tijd van Jezus niet konden geloven in een eeuwig leven. Het geloof daarin komt in het Oude Testament eigenlijk niet voor.¹⁴ Wel waren er late Joodse geschriften zoals de Makkabeeënboeken waarin werd gehoopt op een rechtvaardiging en een wraak door God in het geval van gestorven martelaren.¹⁵ Voor de Sadduceeën woog zwaar dat zij in de wetsteksten van het Oude Testament, voor hen de kern van de Godsopenbaring, geen enkele verwijzing vonden naar een leven na de dood. Trachten de wet te houden tijdens je aardse leven, dat stond en staat centraal, in de Joodse godsdienst. Als God de rechtvaardige uitzicht bood op eeuwig leven, dan zou dat daar toch zeker bij vermeld moeten zijn. En waarom zou het leviraatshuwelijk

anders zijn ingesteld (een in de tijd van Jezus al lang niet meer gepraktiseerd recht), waarbij een man met de weduwe van zijn gestorven broer moest trouwen om voor hem nakomelingen te verwekken?

Het antwoord van Jezus is voor ons misschien niet zo aansprekend. Wij zijn geen Sadduceeën en weten niet wat hen kon raken in hun hart. Maar ik haal er twee dingen uit. Enerzijds verwijt Jezus de Sadduceeën dat ze in aardse woorden spreken over een hemels perspectief. Anderzijds wijst hij erop dat zij de wet beperken tot statische regels, terwijl met 'de wet' een dynamisch verhaal wordt bedoeld van God en mensen, een weg die de Eeuwige ging met Abraham, Izaäk en Jacob en met Mozes en met Israël en met Jezus en, zo mogen wij geloven, met u en mij. God is daarbij de levende en juist zo, niet alleen de redder van Abraham, Izaäk, Jacob en Job, maar de bron van leven voor ons allen.

In zijn brief aan de Filippenzen beschrijft de apostel Paulus dat hij verlangde één te zijn met Christus. Maar hij vertelt ook dat hij beseft dat dit niet gaat gebeuren doordat hij zelf tijdens zijn aardse leven alles goed zou doen. Het is niet zijn eigen rechtvaardigheid waardoor het goed gaat komen. Ten slotte is het God die hém

rechtvaardigt. Dat is wat Paulus zich eigen maakt door het geloof. Zodoende raakt hij zo met het leven en werk van Jezus Christus verbonden dat de dood daaraan geen afbreuk meer kan doen. Hij leeft met Christus voor God, van dag tot dag herschapen in het licht waarin God ziet dat het goed is. In dat licht laten wij het oordeel over mensen los. Dat gun ik u. Dat gunnen wij elkaar. De vreugde daaraan verbonden gun je de hele mensheid.

Amen.

Zegen

Als u vanhier gaat, weet het gezegende mensen te zijn. Wij zijn gezegend van Godswege, niet omdat wij altijd succesvol zijn, niet omdat wij een geweldige carrière hebben of veel bezit. Wij zijn gezegend, niet omdat wij onkwetsbaar zijn als zou de dood ons niet kunnen raken. Wij zijn gezegend omdat Gods Geest met ons mee gaat, in wel en wee, zonder einde...

De Here zegene u en behoede u;
de Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;
de Here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Noten

¹ Job 1,1.

² Job 29, 12-17.

³ Job 1, 13-19.

⁴ De vrienden zwijgen zeven dagen en zeven nachten, dat siert ze. Maar het is niet genoeg. Job 2,13.

⁵ Job 2, 9-10.

⁶ Fohrer, G., *Das Buch Hiob*, Berlin 1988 (1963), 317-323.

⁷ Job 19, 25-26.

⁸ Clemens, Origenes en de sterk aangepaste Latijnse Bijbelvertaling van Hieronymus. Fohrer, 318.

⁹ Want ik weet, mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste over het stof opstaan; en als zij na mijne huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vleesch God aanschouwen. Job 19, 25-26 Staten Vertaling. In het Westen speelt deze uitleg een grote rol. Echter de Oosterse kerkvader Johannes Chrysostomos wees deze uitleg van Job 19,25 af.

¹⁰ Job 7,9. Vgl. 7,6; 7,16; 9,25; 10, 21-22; 17,15-16; 21, 23-26; 30,23.

¹¹ Vgl. 'stof' in de betekenis van aarde in Job 41,25.

¹² 1 Korintiërs 15,28.

¹³ Vgl. Genesis 1,31.

¹⁴ Vgl. Daniël 12,2; Jesaja 25,8 en 26,19; Psalm 73, 24 e.v. en Job 19, 25-27.

¹⁵ M.n. 2 Makkabeeën 7.

Figuur 1: Biddende Job. Marc Chagall 1960 Musée national Message Biblique Marc Chagall, Nice, Frankrijk

Dit werk valt onder een Creative Commons “Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal” Licentie.

